

КОМПЕТЕНТНІСТЬ З НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

УДК 374.091:005.336.2

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.315426>

Інна Ліпчевська, доктор філософії з галузі знань 01 “Освіта / Педагогіка”,
старший науковий співробітник
відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України

КОМПЕТЕНТНІСТЬ З НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Динамічність інформаційного суспільства зумовлює постійне оновлення вимог до фахівців більшості галузей і актуалізацію професійних стандартів. Згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму в Давосі (2023), формування здатності й готовності до навчання впродовж життя визначено як одне з пріоритетних завдань освіти в 2023–2027 рр.

У статті охарактеризовано сучасну сутність і зміст компетентності з навчання впродовж життя як основи професійної успішності особистості за результатами аналізу європейських документів й сучасної нормативно-правової бази вітчизняної освіти.

Ключові слова: навчання впродовж життя; ключові компетентності; уміння вчитися; освіта в інформаційному суспільстві; професійна успішність особистості.

Літ. 23.

Inna Lipchevska, PhD in the field of Study 01 Education/Pedagogy,
Senior Researcher of the Didactics Department of the
Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine

LIFELONG LEARNING COMPETENCE AS A NECESSARY CONDITION FOR PERSONAL PROFESSIONAL SUCCESS IN THE INFORMATION SOCIETY

In the 21st century, digitalization and technological progress are taking place with high intensity, resulting in the transformations of professional standards and dynamism of requirements updating for specialists in most areas of human activity. A modern person needs to regularly familiarize with professional innovations, update knowledge, skills and abilities in order to maintain professional competitiveness. According to the report of the World Economic Forum in Davos (2023), the formation of the ability and willingness for lifelong learning (curiosity and lifelong learning) is defined as one of the priority tasks of education in 2023–2027.

Study of the educational activity phenomenon; search for the most effective ways of its planning, organization and implementation; improvement of teaching and learning processes are classic issues of pedagogy.

In general, in the European educational space, the study of educational activity evolved within two scientific approaches: cognitive-psychological (D. Norman, J. Piaget and W. Lee, R. Mayer, M. Radovan, etc.) and socio-cultural (B. Bernstein, J. Bruner and S. Gleasure, A. Pirrie, E. Thoutenhoofd, R. Vandenberghe, etc.). In domestic pedagogy, the development of the educational activity issues is carried out on the psychological basis of scientific schools of H. Kostyuka, O. Skrypchenko and S. Maksimenko.

The article presents the analysis, systematization and generalization of scientific views regarding the modern understanding of the essence and content of lifelong learning competence as the basis of a person's professional success in the conditions of the information society. Attention is focused on the expediency of defining this concept as (1) the ability and willingness of a person to steadily (continuously) acquire and improve key and professional competencies, (2) a means of adaptation of a modern person to the dynamic conditions of the information society, which is formed taking into account the individual cognitive characteristics of a person and socio-cultural context in which educational activity takes place.

Keywords: lifelong learning; key competencies; the ability to learn; education in the information society; professional success of the individual.

Постановка проблеми. Згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму в Давосі (2023), формування здатності й готовності до навчання впродовж життя визначено як одне з пріоритетних завдань освіти в 2023–2027 рр. [23]. Це зумовлено низкою вагомих причин. Насамперед у сучасному світі цифровізація й технологічний розвиток відбуваються з високою інтенсивністю, наслідком чого є трансформації

професійних стандартів і динамічність оновлення вимог до фахівців за більшістю напрямів діяльності. Сучасній людині необхідно слідкувати за професійними інноваціями, оновлювати знання, уміння та навички для збереження власної професійної конкурентоспроможності.

Також автоматизація виробництва, сфери послуг, освіти поступово звільняє людей від рутинної праці. Натомість виникає потреба у виконанні

КОМПЕТЕНТНІСТЬ З НАВЧАННЯ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

більш творчих й аналітичних завдань, що зумовлює необхідність у постійному професійному самовдосконаленні фахівців різних галузей.

Ще однією вагомою підставою для визначення пріоритетності розвитку здатності й готовності особистості до навчання упродовж життя є глобалізація світової економіки. Цей сучасний тренд вимагає від фахівців спроможності до міжкультурної адаптації й сформованості умінь співпраці в міжнародних командах. Навчання як один із провідних видів діяльності сучасної людини сприяє розвитку необхідних для цього комунікативної і соціокультурної компетентностей.

Освіта протягом життя підтримує не лише професійний, а й особистісний розвиток людини, сприяючи розширенню її кругозору, формуванню критичного мислення, підвищенню рівня самооцінки та забезпечуючи вищий рівень самореалізації.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Вивчення феномена навчальної діяльності; пошук найбільш дієвих способів її планування, організації та здійснення; удосконалення процесів викладання й учіння є класичними питаннями педагогіки (дидактики). Загалом, у європейському освітньому просторі дослідження навчальної діяльності еволюціонувало в межах двох наукових підходів: когнітивно-психологічного та соціально-культурного [14].

Перший із них зосереджений на вивченні процесів опрацювання суб'єктом (навчальної) інформації та формування нових знань на основі когнітивних процесів у його свідомості: механізмів збору (відчуття, сприйняття), опрацювання (мислення, уяви), зберігання та пошуку інформації в пам'яті (див. напр., Norman, 1969 р. [16]). Значний внесок у розвиток цього наукового напрямку зробив J. Piaget (див. напр., Piaget, 1972 [17]) під час дослідження когнітивного розвитку дитини. Метою його праці зокрема було вивчення механізмів, що сприяють інтерналізації знань. Відповідно до цього підходу акцентується увага на ідентифікації й вимірюванні результатів навчання та їхньому подальшому аналізу в контексті розвитку когнітивних процесів особистості (W. Lee [15], C. Weinstein і R. Mayer [22], M. Radovan [18] та ін.). Емоційно-вольова сфера здобувачів освіти досліджується задля розуміння мотивації суб'єкта до виконання навчальних завдань.

У межах другого (соціально-культурного) підходу процеси конструювання знань, умінь і навичок вивчаються з акцентом на соціальну динаміку навчання (праці B. Bernstein, J. Bruner, а також S. Gleasure і S. Parkinson [12], E. Thoutenhoofd і A. Pirrie [21] та ін.). Епістемологічна основа цього підходу полягає у тому, що навчання є інтегрованим у соціальний контекст і розвивається через соціальну взаємодію. Формування / розвиток компетентності з навчання упродовж життя (уміння вчитися) не може розглядатися ізольовано від навчального кон-

тексту і взаємодії між суб'єктами освітнього процесу. Таким чином, у цьому підході навчальна діяльність розглядається як процес, який проявляється через взаємодію з навчальним середовищем (у широкому значенні цього поняття). За соціально-культурного підходу розвиток емоційно-вольової сфери особистості набуває першочергового значення.

У вітчизняній педагогіці розроблення питань навчальної діяльності вибудовується на психологічному підґрунті наукових шкіл Г. Костюка [1], О. Скрипченка [7] і С. Максименка [2]. До основних вихідних психолого-педагогічних положень відносять такі:

- навчальна діяльність є одним із основних видів діяльності людини (провідним у молодшому шкільному віці), що передбачає свідомий розвиток компетентностей і наскрізних умінь особистості (зокрема, засвоєння знань, формування умінь і навичок);

- успішність навчальної діяльності залежить від сформованості когнітивної сфери людини та водночас є стимулом для її психологічного розвитку;

- вона інтегрує узагальнені універсальні способи дій (сформовані навчальні уміння та навички) і наукові знання;

- навчальні уміння та навички – це предметні, пізнавальні, регулятивні, комунікативні й інші навчальні дії, які успішно засвоєні особистістю;

- результат навчальної діяльності – зміни особистості здобувача освіти (інтелектуальний, емоційно-вольовий розвиток; розширення кругозору, підвищення ерудованості, набуття компетентностей тощо);

- феномен навчальної діяльності доцільно розглядати в контексті навчальної взаємодії;

- рушійна сила процесу навчання – це особистісна значущість (необхідність) подолання суперечності між (1) цілями й прагненнями людини та (2) наявним у неї рівнем розвитку предметних і ключових компетентностей, необхідних для їх досягнення;

- зазначені суперечності розв'язуються шляхом акомодатії й асиміляції навчальних дій, що забезпечує розвиток уміння особистості вчитися, зокрема й компетентності з навчання упродовж життя загалом.

У сучасних реаліях наявна значна увага світової педагогічної спільноти до навчання упродовж життя як пріоритетної навички професійно-успішної людини. У наукометричній базі Web of Science станом на листопад 2024 р. налічується понад 9000 статей за досліджуваним напрямом (зокрема, в останні чотири роки щорічно публікується понад 600 статей, у 2024 р. вже представлено 610 статей).

Мета статті: представити сучасне розуміння сутності та змісту компетентності з навчання упродовж життя як основи професійної успішності особистості в умовах інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. З позиції дидактики, навчальна діяльність є інтеграцією викладання й учіння та включає мету, зміст, принципи, форми, методи, прийоми, засоби, результат, контроль (самоконтроль), оцінку (самооцінку) і рефлексію. У її структурі традиційно виділяють мотиваційний, змістовий, діяльнісний, результативний, рефлексійний компоненти [6], які взаємопов'язані та спрямовані на досягнення конкретних цілей: *навчальних* (засвоєння здобувачами освіти елементів змісту), *виховних* (формування особистісних якостей, ставлення до навколишньої дійсності та навчальної діяльності, системи цінностей) і *розвивальних* (розвиток пізнавальних процесів і здібностей).

Зауважимо, що в сучасних реаліях навчальна діяльність характерна не лише для періоду здобуття початкової / середньої / вищої освіти. Неперервність і динамічність розвитку інформаційного суспільства є передумовою виокремлення здатності й готовності особистості до навчання впродовж усього життя як однієї з ключових компетентностей.

На початку XXI ст. були проведені ґрунтовні дослідження за цим напрямом. Згідно з науковою розвідкою Бристольського університету за темою "Осмислення ефективного навчання протягом життя"/"Effective Lifelong Learning Inventory" [10], поняття "навчання впродовж життя" трактується як безперервний і всеохопний процес, що базується на концепції J. Smith і A. Spurling [20] і включає всі аспекти людського життя. Науковці наголошують на "стратегії безперервності, цілеспрямованості та поступальності в особистому навчанні", а також на важливості таких аспектів навчання, як "особиста відповідальність за освітні результати, повага до навчання інших і повага до істини" [10, 250]. Дослідники визначають ключову здатність, необхідну для неперервності й сталості освіти впродовж усього життя, як "силу навчання", яка становить складну сукупність диспозицій, життєвого досвіду, соціальних відносин, цінностей, ставлень і переконань, що об'єднуються, формуючи характер залучення особистості до кожної конкретної можливості навчання. Ця концепція базується на розумінні навчання як процесу, що є частиною цілісного підходу, який включає взаємодію соціальних і економічних факторів, а також інтеграцію цінностей, бажань, когнітивних процесів особистості, її вольових і поведінкових особливостей [10].

Гельсінським університетом реалізована науково-дослідницька ініціатива, у межах якої компетентність із навчання впродовж життя визначена як "здатність і готовність адаптуватися до нових завдань ... шляхом підтримки когнітивної й емоційної саморегуляції в процесі навчальної діяльності" [13, 39]. Її структура "включає різні категорії навичок і здібностей, які поділяються на (1) когнітивні

навички та здібності й (2) навички / здібності емоційного контролю" [13, 41]. Когнітивні навички та здібності "можуть бути співвіднесені з предметно-специфічними та загальними стратегіями за К. Klauer, з процесами акомодатції й асиміляції за J. Piaget, з гнучким і кристалізованим інтелектом за J. Carroll, або з процедурними та декларативними знаннями за R. Snow" [13, 41]. Навички та здібності емоційного контролю "стосуються спроможності керувати емоціями в ситуаціях виконання завдань, що ... відображають здатність здобувача освіти використовувати ці навички в будь-яких когнітивно складних завданнях як у навчальній, так і в подальшій професійній діяльності" [13, 41].

Першим європейським документом, у якому розкрито сучасне розуміння поняття "навчання впродовж життя", є "Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя" / "Key Competencies for Lifelong Learning" (2006) [8], згідно з яким в основі цієї компетентності є вміння вчитись, яке визначається як здатність до цілеспрямованого та наполегливого опанування нових знань, умінь і навичок.

Це вміння охоплює усвідомлення цілей, змісту навчального процесу; ідентифікацію доступних ресурсів; процеси засвоєння, інтеграції та застосування нових знань і навичок; здатність подолання перешкод задля успішного досягнення навчальних результатів. Воно насамперед пов'язане зі сформованістю у здобувачів освіти функційної грамотності і навичок роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями. Ключовими факторами для розвитку вміння вчитись є вмотивованість й упевненість особистості у власних здібностях [8].

У 2018 р. Рада Європейського Союзу затвердила оновлені Рекомендації щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя [9], в яких вміння вчитись як особистісний здобуток суб'єкта освітнього процесу було інтегровано в особистісну, соціальну й навчальну компетентності. Вони характеризуються здатністю до саморефлексії, ефективного управління часом та інформацією, конструктивної взаємодії з іншими, збереження психологічної стійкості, а також результативного управління власним процесом навчання і побудови кар'єри. Цей комплекс компетентностей охоплює вміння адаптуватися, розвивати навички навчання, підтримувати фізичне й емоційне благополуччя, забезпечувати фізичне та психічне здоров'я, вести здоровий спосіб життя, орієнтований на успішне майбутнє, виявляти емпатію та конструктивно залагоджувати конфлікти.

Особистісна, соціальна та навчальна компетентності ґрунтуються на позитивному ставленні до особистісного, соціального та фізичного благополуччя, а також на спрямованості особистості до безперервного навчання протягом усього життя.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ З НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вони реалізуються згідно з принципами співпраці, асертивності та чесності, що охоплює повагу до різноманітності інших людей та їхніх потреб, готовність долати упередження й досягати компромісів. Проактивне ставлення до подолання проблем сприяє як ефективності навчального процесу, так і здатності особи долати перешкоди й адаптуватися до змін; включає прагнення застосовувати раніше отримані знання та досвід, проявляти цікавість до нових можливостей для навчання і розвитку в різних життєвих контекстах.

Подальший розвиток компетентнісної ідеї за досліджуваним напрямом визначений у документі “Європейська рамка особистісної, соціальної та навчальної компетентностей” / “The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence” (2020) [19]. Зокрема, навчальна компетентність (сфера) включає:

– розвиток мислення (deskriptori: усвідомлення й упевненість у власній здатності та здатності інших навчатися, удосконалюватися та досягати успіху завдяки праці й самовідданості; розуміння того, що навчання – це процес, який триває все життя і вимагає відкритості, допитливості та цілеспрямованості, умотивованості; уміння аналізувати відгуки, зворотний зв’язок від інших людей, а також успішний і невдалий досвід задля розвитку власного потенціалу);

– критичне мислення (deskriptori: усвідомлення потенційної упередженості даних і власних обмежень під час збору достовірної та надійної інформації й ідей з різноманітних авторитетних джерел; уміння порівнювати, аналізувати, оцінювати і синтезувати дані, інформацію, ідеї та медіаповідомлення для формування логічних висновків; уміння генерувати креативні ідеї, синтезувати та поєднувати концепції й інформацію з різних джерел з метою розв’язання проблем);

– управління навчанням (deskriptori: усвідомлення власних навчальних інтересів і доцільних стратегій; уміння планувати та реалізувати навчальні цілі, стратегії, залучати ресурси; уміння рефлексувати й оцінювати цілі, процеси і результати навчання та вибудовувати знання, встановлювати взаємозв’язки між окремими їхніми складовими).

Розглянуті положення щодо компетентності з навчання упродовж життя представлені також у нормативно-правовій базі вітчизняної освіти. Відповідно до Закону України “Про освіту” (2017), метою повної загальної середньої освіти є “всебічний розвиток, виховання й соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання *впродовж життя*, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності”. Здатність і готовність до навчання

впродовж життя віднесено до ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. У Державному стандарті початкової освіти (2018) констатовано, що навчання упродовж життя включає “опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі”. У Державних стандартах базової середньої освіти (2020) та профільної середньої освіти (2024) визначається, що вона передбачає “здатність визначати і оцінювати власні потреби та ресурси для розвитку компетентностей, застосовувати різні способи розвитку компетентностей, знаходити можливості для навчання і саморозвитку; спроможність навчатися і працювати в колективі та самостійно, організовувати своє навчання, оцінювати його, ділитися його результатами з іншими, шукати підтримки, коли вона потрібна”. Компетентність з навчання впродовж життя є складовою сучасних українських професійних стандартів, наприклад, професійного стандарту “Вчитель закладу загальної середньої освіти” (2024).

Висновки і перспективи подальших розвідок.

Компетентність з навчання упродовж життя є необхідним і стратегічно важливим надбанням для сучасної людини. Її стрижнем є уміння вчитися, що формується на початку здобуття освіти і поступово удосконалюється в процесах навчальної (пізнавальної) діяльності, професійної діяльності й особистісного розвитку.

Це поняття доцільно визначати як (1) здатність і готовність особистості до сталого (неперервного) набуття й удосконалення ключових і професійних компетентностей, (2) засіб адаптації сучасної людини до динамічних умов інформаційного суспільства, який формується з урахуванням її індивідуальних когнітивних особливостей й соціально-культурного контексту, в якому відбувається навчальна діяльність.

Дотримання основних положень когнітивно-психологічного й соціально-культурного підходів дає змогу сформувати багатогранну компетентність з навчання упродовж життя, яка включає когнітивні навички, емоційно-вольовий потенціал, критичне мислення, здатність до самоорганізації, а також уміння адаптуватися до швидкозмінних умов інформаційного суспільства. У практиці (само)вдосконалення й (само)розвитку це передбачає вмотивованість і здатність людини до планування власного навчального процесу, критичного переосмислення особистих освітніх потреб, наполегливого навчання, рефлексії отриманих результатів та проактивної взаємодії з новими знаннями.

Подальші психолого-педагогічні дослідження можуть бути сфокусовані на розробленні й удосконаленні технологій і методик навчання, які враховують індивідуальні когнітивні особливості здобувачів освіти й є гнучкими в контексті їхньої соціокультурної адаптації. Актуальним є ґрунтовне дослідження впливу сучасних цифрових технологій на здатність здобувачів освіти до саморозвитку; вивчення механізмів мотивації до навчальної (пізнавальної) діяльності в умовах цифровізації освіти, формування позитивного свідомого ставлення людини до необхідності навчання впродовж життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костюк Г. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Рад. школа, 1989. 608 с.
2. Максименко С. Психологія в соціальній та педагогічній практиці. Київ : Наукова думка, 1999. 526 с.
3. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України № 898 (2020) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-p#Text>
4. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України № 87 (2018) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text>
5. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти, Постанова Кабінету Міністрів України № 851 (2024) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-p#Text>
6. Савченко О. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра. Київ : Педагогічна думка, 2014. 175 с.
7. Скрипченко О. Психологічний розвиток учнів. Київ : Рад. школа, 1974. 104 с.
8. Council of the European Union. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*, 30.12.2006. L 394/10-394/18 EN. 2006. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF>
9. Council of the European Union. Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance) (2018/C 189/01). *Official Journal of the European Union*, 2018. Vol. 61, 1–13. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7)
10. Deakin C., Broadfoot P. & Claxton G. Developing an Effective Lifelong Learning Inventory: the ELLI Project. *Assessment in Education*, 3(11), 2003. pp. 247–272.
11. European Commission: Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. *Key competences for lifelong learning*. Publications Office. 2019. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>
12. Gleasure S. & Parkinson S. Exploring Irish Primary School Children's Perceptions of Themselves as Learners in Preparation for the Key Competency of 'Being an Active Learner' within the Primary Curriculum Framework. *Irish Educational Studies*, 2023. pp. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1080/03323315.2023.2263217>
13. Hautamäki J., Arinen P., Eronen S., Hautamäki A., Kupianen S., Lindblom B., Niemivirta M., Pakaslahti L., Rantanen P. & Scheinin P. Assessing Learning-to-Learn: A Framework. Centre for Educational Assessment. 2022.
14. Hoskins B. & Ulf Fredriksson. Learning to Learn: What is it and can it be measured? European Communities. 2008.
15. Lee W.O. Lifelong Learning and Learning to Learn: An Enabler of New Voices for the New Times. *International Review of Education*, 2014. 60 (4). pp. 463–479. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11159-014-9443-z>
16. O'Malley J. & Chamot A. Learning Strategies in Second Language Acquisition. Cambridge University Press. 1990. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/learning-strategies-in-second-language-acquisition/FA9872A0F0155A215D5A33C0BEAC46AB>
17. Piaget J. Psychology and Epistemology: Towards a Theory of Knowledge. Penguin. 1972.
18. Radovan M. Cognitive and metacognitive aspects of key competency "learning to learn". *Pedagogika*, 2019. 133 (1). pp. 28–42. DOI: <https://doi.org/10.15823/p.2019.133.2>
19. Sala A., Punie Y., Garkov V. and Cabrera Giraldez M. LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence, EUR 30246 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020. 82 p. DOI: <https://doi.org/10.2760/302967>
20. Smith J. & Spurling A. *Lifelong Learning: Riding the Tiger*. Cassell. 1999.
21. Thoutenhoofd E.D. & Pirrie A. From Self-Regulation to Learning to Learn: Observations on the Construction of Self and Learning. *British Educational Research Journal*, 2013. 41 (1). pp. 72–84. DOI: <https://doi.org/10.1002/berj.3128>
22. Weinstein C. & Mayer R. (1986). The Teaching of Learning Strategies. *Handbook of Research on Teaching* (3-те вид., с. 315–327). Macmillan. 1986.
23. World Economic Forum. *Future of Jobs Report*. 2023. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf?fbclid=IwAR3GPEYXz3Nu5pg4GIHWGiygHvazLl4L_g2VP_6im6Bck4tUY2pXa1TUvTw

REFERENCES

1. Kostiuk, H. (1989). Navchalno-vykhovnyi protses i psykhychnyi rozvytok osobystosti [Educational process and mental development of personality]. Kyiv, 608 p. [in Ukrainian].
2. Maksymenko, S. (1999). Psykholohiia v sotsialnii ta pedahohichnii praktytsi [Psychology in social and pedagogical practice]. *Scientific opinion*, 526 p. [in Ukrainian].
3. Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 898 (2020) [On some issues of state standards of comprehensive general secondary education, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 898 (2020) (Ukraine)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-p#Text>. [in Ukrainian].
4. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoї osvity, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 87 (2018) (Ukraine) [On the approval of the State Standard of Primary Education, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 87 (2018) (Ukraine)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text>. [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu profilnoi serednoi osvity, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 851 (2024) (Ukraine) [On the approval of the State standard of specialized secondary education, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 851 (2024) (Ukraine)]. Available at:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-т#Text>. [in Ukrainian].

6. Savchenko, O. (2014). Umimnia vchytysia – kluchova kompetentnist molodshoho shkoliara [The ability to learn is a key competence of a junior high school student]. *Pedagogical thought*, 175 p. [in Ukrainian].

7. Skrypchenko, O. (1974). Psykholohichni rozvytok uchniv [Psychological development of students]. *Soviet school*, 104 p. [in Ukrainian].

8. Council of the European Union. (2006). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. (2006/962/EC). Official Journal of the European Union, 30.12.2006. L 394/10-394/18 EN. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF>. [in English].

9. Council of the European Union. (2018). Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance) (2018/C 189/01). Official Journal of the European Union, Vol. 61, pp. 1–13. Available at: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7). [in English].

10. Deakin, C., Broadfoot, P. & Claxton, G. (2003). Developing an Effective Lifelong Learning Inventory: the ELLI Project. *Assessment in Education*, No. 3(11), pp. 247–272. [in English].

11. European Commission: Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. (2019). *Key competences for lifelong learning*. Publications Office. DOI: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>. [in English].

12. Gleasure, S. & Parkinson, S. (2023). Exploring Irish Primary School Children's Perceptions of Themselves as Learners in Preparation for the Key Competency of 'Being an Active Learner' within the Primary Curriculum Framework. *Irish Educational Studies*, pp. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1080/03323315.2023.2263217>. [in English].

13. Hautamäki, J., Arinen, P., Eronen, S., Hautamäki, A., Kupianen, S., Lindblom, B., Niemivirta, M., Pakaslahti, L., Rantanen, P. & Scheinin, P. (2002). Assessing Learning-to-Learn: A Framework. Centre for Educational Assessment. [in English].

14. Hoskins, B. & Ulf Fredriksson. (2008). Learning to Learn: What is it and can it be measured? European Communities. [in English].

15. Lee, W.O. (2014). Lifelong Learning and Learning to Learn: An Enabler of New Voices for the New Times. *International Review of Education*. No. 60(4), pp. 463–479. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11159-014-9443-z>. [in English].

16. O'Malley, J. & Chamot, A. (1990). *Learning Strategies in Second Language Acquisition*. Cambridge University Press. Available at: <https://www.cambridge.org/core/books/learning-strategies-in-second-language-acquisition/FA9872A0F0155A215D5A33C0BEAC46AB>. [in English].

17. Piaget, J. (1972). *Psychology and Epistemology: Towards a Theory of Knowledge*. Penguin. [in English].

18. Radovan, M. (2019). Cognitive and metacognitive aspects of key competency "learning to learn". *Pedagogika*. No. 133(1), pp. 28–42. DOI: <https://doi.org/10.15823/p.2019.133.2>. [in English].

19. Sala, A., Punie, Y., Garkov, V. & Cabrera Giraldez, M. (2020). LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence, EUR 30246 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg. 82 p. DOI: <https://doi.org/10.2760/302967>. [in English].

20. Smith, J. & Spurling, A. (1999). *Lifelong Learning: Riding the Tiger*. Cassell. [in English].

21. Thoutenhoofd, E. D. & Pirrie, A. (2013). From Self-Regulation to Learning to Learn: Observations on the Construction of Self and Learning. *British Educational Research Journal*, No. 41(1), pp. 72–84. DOI: <https://doi.org/10.1002/berj.3128>. [in English].

22. Weinstein, C. & Mayer, R. (1986). The Teaching of Learning Strategies. *Handbook of Research on Teaching* (3-nd edition., p. 315–327). Macmillan. [in English].

23. World Economic Forum. (2023). *Future of Jobs Report 2023*. Available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf?fbclid=IwAR3GPEYXz3Nu5pg4GIHWGiygHvazL14L_g2VP_6im6Bck4tUY2pXa1TUvTw. [in English].

Стаття надійшла до редакції 18.11.2024

“Бажаання знати – є найпотужнішим людським двигуном”.

Бернар Вербер
французький прозаїк, філософ

“Освіта дає силу, що допомагає перетворювати інформацію в реальний сенс”.

Роберт Кійосакі
американський інвестор, бізнесмен, письменник

“Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю. Те, що я чую, бачу, обговорюю – я починаю розуміти. Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю – я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром”.

Ірина Вільде
українська письменниця

